

Oponentský posudek disertační práce

Program:

Obor/katedra: sociologie

Student: JUDr. Mgr. Jaroslava Hrabětová

Název práce: Žena jako pachatelka vraždy

Oponent: doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc.

Pracoviště: Policejní akademie ČR v Praze

Předložená disertační práce zpracovává problematiku homicid páchaných ženami. Na celkem 144 stránkách textu autorka objasňuje vybrané aspekty problematiky. K volbě tématu disertační práce mohu pouze konstatovat, že jde spíše o atraktivní, než o teoreticky či prakticky prioritní problematiku. Nicméně soudím, že zvolené téma je „disertabilní“, tj. otevírá prostor pro zpracování kvalitní disertační práce. Nedomnívám se však, že autorka tuto příležitost beze zbytku využila. Hlavní nevyužitou rezervu spatřuji v samotné koncepci práce. Autorka hned v úvodu své práce formuluje hlavní cíl takto: „hlavním cílem je vytvoření deskriptivní studie o pachatelce vraždy s akcentem na sociální kontext pachatelky ... a situační kontext vražedného činu.“(s. 7) Zmíněný hlavní cíl pak rozvádí do 4 dílčích cílů, které definuje takto:

1. představit teoretická východiska zkoumání vraždy a pachatelky vraždy
2. zjistit formy vražedného jednání, etiologii a okolnosti vražd
3. zmapovat vybrané životní postoje pachatelek vražd
4. analyzovat rodinné vraždy a jejich pachatelky.

V roli oponenta soudím, že formulace hlavního cíle je poněkud vágní. Dílčí cíle se mi pak jeví jako nepropracované a málo provázané. Výsledkem je pak extenzivně pojatá koncepce práce. Autorka se letmo dotýká celé řady otázek, ale činí tak převážně povrchně a popisně. To platí zejména pro teoretickou část. Dizertační práce tak dle mého soudu poněkud postrádá tematickou konzistentnost a teoretické ukotvení, což se projevuje i na struktuře práce. Řazení kapitol a hlavně subkapitol kopíruje spíše použité zdroje odborné literatury, již méně se opírá o tvůrčí přístup autorky. Ke koncepci disertační práce uplatním ještě následující poznámku či připomínku. Uvítala bych, kdyby autorka v textu jasně vymezila podstatu sociologického přístupu ke zkoumanému fenoménu a současně jej vymezila vůči kriminologickým a psychologickým přístupům (oborům). V roli oponenta bych se dokonce uspokojila i s polemickou diskusí nad tímto oborovým či interdisciplinárním přístupem k fenoménu vražd. V textu jsem v tomto ohledu však našla pouze rekapitulaci stanovisek vybraných autorů, ev. vybrané poznámky.

Po formální stránce je disertační práce členěna tradičně na teoretickou a empirickou část a v tomto ohledu vyhovuje běžnému úzu. Teoretická část obnáší celkem 50 stran textu strukturovaných do tří hlavních kapitol:

- základní pojmy a vymezení
- pohlaví, gender a vražda
- vybrané typy vražd páchané ženami.

Z pozice oponenta nejsem přesvědčena o tom, že zmíněné kapitoly reflektují dílčí cíle, tak jak byly autorkou vymezeny v úvodu. Rovněž k vnitřní strukturaci kapitol uplatňuji určité připomínky. Např. zařazení subkapitoly s názvem „Vnímání vraždy a pachatelů vražd u české veřejnosti“ mezi úvodní teoretickou pasáž s názvem „základní pojmy“, nepovažuji za logické. Neztotožňuji se také zcela s autorčiným tvrzením, že kriminalita (včetně násilné) žen je v teorii a výzkumu zcela ignorována. Bylo by vhodné, aby autorka upřesnila, zda má na mysli pouze sociologický přístup/diskurz anebo vztahuje toto tvrzení i na kriminologii a další zainteresované obory. Dále upozorňuji, že některé výkladové pasáže by mohly být zpracovány přehledněji a srozumitelněji (viz např. text o sekundární viktimizaci u pozůstalých na str. 10, viz např. kontrapozice velkého „veřejného zájmu“ o vraždy versus nízký zájem sociologů o vraždy na str. 11, pasáž o posílení role oběti díky sociologickému přístupu na str. 15 atp.)

Souhrnně konstatuji, že v teoretické části bych ocenila větší důraz na explikaci sociologického a kriminologického zkoumání fenoménu vraždících žen včetně fundovaného objasnění současného stavu poznání (některé kapitoly se opírají o stejný okruh opakovaně citovaných publikací). Uvítala bych také větší důraz na polemiku a formulování vlastních stanovisek např. k feministickým přístupům a to včetně komparace s jinými kriminologickými teoriemi. Přes uvedené výhrady považuji vlastní explikaci problematiky v teoretické části za ještě akceptovatelnou.

Empirická část zahrnuje zhruba 70 stran textu a tvoří těžiště práce. Autorka realizovala dvoufázový výzkum žen odsouzených za trestný čin vraždy. První fáze se opírala o kvalitativní výzkumný design (analýza spisů a následný hloubkový rozhovor). V druhé fázi pak využila dotazníkové šetření založené na dotazníku vlastní konstrukce. Autorka v disertační práci sumarizuje zjištěné výsledky z obou fází podle nastavených hledisek: dětství, kontext vražedného činu (do kterého řadí jak vražedný nástroj, tak roční dobu, den a hodinu spáchání), osobnost pachatelky, motivaci a životní perspektivu. Popis souhrnných výsledků doplňuje o podrobnější popis partnerských vražd. U partnerských vražd se autorka snaží objasnit zejména jejich typologii, etiologii, prožívání viny a doplňuje kapitolku o intimních vztazích ve vězení.

Z pozice oponentky oceňuji, že se autorce podařilo uskutečnit výzkum s odsouzenými pachatelkami pobývajícími ve VTOS. Vzhledem k administrativním a dalším překážkám považuji tento moment za značný přínos

práce. Na druhé straně však poznamenávám, že popis výzkumného projektu, ale zejména prezentace a interpretace výsledků na mě působí poněkud neutříděně a nepřehledně. Ocenila bych větší systematičnost a přehlednost zejména při interpretaci získaných výsledků. Některé pasáže (např. o masových vraždách) by se dle mého soudu lépe uplatnily v teoretické části. Do třetí kapitoly autorka zařadila rovněž obsáhlý přepis z vybraných partií prováděných hloubkových rozhovorů. To jistě oživuje text, autentická výpověď, respektive narace respondentek je však zařazena pouze jako ilustrace. Autorka nevyužila příležitost pro analýzu a interpretaci výpovědi/narace. Pregnantnější strukturu bych uvítala i v diskusi a závěru práce.

Po formální a jazykové stránce je práce hraniční, v textu se vyskytuje řada chyb, jde zřejmě o překlepy. Na druhé straně soudím, že autorka prokázala adekvátní schopnosti práce s odbornou literaturou, při popisu a explikaci problémů používá zahraniční i domácí prameny, nevznáším k této stránce dizertační práce žádné podstatné připomínky.

V rámci obhajoby bych uvítala, kdyby autorka mohla zodpovědět následující otázky či k nim zaujmout vlastní stanovisko:

- Pokuste se navrhnout výzkumný projekt, který by se cíleně zaměřoval na převážně sociologické aspekty tématu Vaší dizertační práce.
- Prezentujte hlavní výzkumná zjištění Vašeho výzkumného projektu a interpretujte je z pohledu současného kriminologického/sociologického poznání.
- Existují specifika vražedného jednání žen? V jakém diskurzu/kontextu a v jakých aspektech?

Závěr

JUDr. Mgr. Hrabětová zpracovala zajímavou disertační práci na atraktivní tematiku žen, které spáchaly vraždu. Kladně hodnotím ambice autorky přispět k hlubšímu vědeckému objasnění tohoto problému. Zvolenou metodologii (tj. kombinaci kvalitativního a kvantitativního, resp. dotazníkového šetření) považuji vzhledem k hlavnímu cíli práce v zásadě za schůdnou. Konstatuji však, že pojetím výzkumu se práce blíží spíše klasickým forenzně psychologickým přístupům a úhlům pohledu, autorka tak málo akcentuje sociologickou perspektivu nazírání problému. To považuji vedle koncepční nejasnosti za klíčový handicap práce. Po obsahové i formální stránce je text zpracován na slabší úrovni. K hodnocené disertační práci uplatňuji řadu podstatných připomínek a výhrad, které se vztahují jak k teoretické, tak k empirické části. (viz výše).

Vzhledem k tomuto hodnocení považuji práci za hraniční s tím, že bude záležet na tom, jak se autorka vyrovná s připomínkami v průběhu obhajoby.

S touto poznámkou doporučuji disertační práci k obhajobě. Domnívám se, že práce jako celek ještě splňuje minimální požadavky standardně kladené na tento typ kvalifikačních prací. Navrhuji, tudíž klasifikaci prospěla.

V Praze 30.4. 2015

doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc.